

fuit, ruptis vasis dilatatis, bidui spatio septuaginta uncia sanguinis effluerunt; licetque ex tanta sanguinis jactura æger admodum debilis foret, sequenti tamen die, soluta fascia, qua tegebatur malum, majori adhuc quam antea impetu sanguis erupit. Accidit aliquando in effœtis mulieribus, postquam omnia signa scirrhi uteri prægressa fuerint, ut dolor fixus continuus pubem; hypogastrium, lumbos occupet, & saniosus ichor ex pudendis exeat: solet tunc sæpe immanis hæmorrhagia uterina sequi, unde admodum debiles factæ pro tempore levamen sentiunt, donec restauratis viribus redeant omnia eadem mala. Videtur tunc cancrofa talia diathesis circa uterum hæverè, quæ dilatata vasa erodit.

Convulsiones. Quæ vel nimiam evacuationem cruoris prægressam sequi solent; vel a nervis irritatis & dolore intollerabili nascuntur. Vide §. 226. & 232.

Febris lenta. Ob vigilias perpetuas, & acrem dolorem toleratum. Præterea sanies illa acris putrida, canceri superficiem semper alluens, venulis erosio se insinuat, totumque sanguinem putrida labe corrumpit: unde & postea §. 586. e. inter febris causas singulares cancer recensetur. Si enim blandum pus, in abscessu clauso nimis diu retentum, venas ingressum, omnia adeo turbare possit (vide §. 406.), quanto magis hoc fiet a tabo cancroso resorpto?

Extenuatio totius. Quantum dolor diu toleratus, & animi curæ corpus extenuare possint, docent observationes quotidianæ. Cum ergo tales ægri continuè torqueantur doloribus, & pessima omnia prævideant, non mirum est, illos contabescere. Præterea ingens copia liquidi de corpore subducitur, dum acrem illam sanie continuo fundit cancer exulceratus; interimque hæctica febricula, & vigi-

§. 500. **I**N Euchymis occulti canceri quiescentis facilis toleratio, moti rabies (499.) prædicatur.

In Prognosi ergo omnia modo enumerata mala timentur, si nempe cancer exulceratus fuerit: Quamdiu enim adhuc occultus est, pellibus suis coercitus, tamdiu tolerari potest, modo quiescat, nullisque irritetur remediis, quæ motum humorum per vasa augere possunt ipsa canceri substantia, vel in vicinis partibus; tunc enim brevi fureret. Optime hoc monuit Celsus, qui de Carcinomatibus cura fere desperasse videtur, adeoque solam curam palliativam commendat, dicens: *Neque ulli unquam medicina profuit: sed adusta protinus concitata sunt, & increverunt, donec occiderent. Excisa etiam, post inductam cicatricem, ramos reverterunt, & causam mortis attulerunt: Cum interim plerique nullam vim adhibendo, qua tollere id malum tentent; sed imponendo tantum lenia medicamenta, quæ quasi blandiantur, quo minus ad ultimam senectutem perveniant, non prohibeantur (s).* Docuit jam Historia Medica, caneros occultos per plures annos hæsisse in corpore, absque notabili malo. Narrat *Tulpius (r)* quod foemina gesserit per quinquaginta & amplius annos durum ac inæquale carcinoma: sed sine ulcere aut ulla gravi noxa. Adversa dein mariti fortuna cum affligeret miseram, increvit dolor & pruritus hæctenus silentis mali, & adurentibus medicamentis impositis, Empyrici consilio, brevi in cancrum ulceratum pessimum abiit. Observavit *Hildanus (u)* in civitate Laufannensi

liæ protractæ corpus depascuntur; simulque functiones illæ, quæ restaurandis perditis inferunt, parando ex ingestis bonos humores, depravantur.

ægrus, Indolentes in aure calli. Intolerabilem foetorem cancer ulceratus spargere solet, sit ut adstantes ferre nequeant. Interim coguntur miseri ægri noctes diesque illum pati, unde tandem omnis olfactus perit. Inter canceri symptomata etiam hæc recensuit Hippocrates dicens: *Ipseque toto corpore extenuata sunt, nares sicca & obductæ, neque elevantur; spiritus est immixtus, & nihil odorantur: in auribus dolor quidem nullus, sed interdum calculus inascitur.* Olfactum ablatum in cancro laborantibus observavi sapius: indolentes autem in aure callos nondum mihi videre contigit. An forte sunt incipientes scirrhi folliculorum, qui in meatu auditorio hærent?

Liporhymie &c. Vel ab hæmorrhagia, aut doloribus, vigiliis, febre, consumtis viribus. Tandemque, post summas miseras diu toleratas, toties optata inter diros illos cruciatus mors omnibus his malis finem imponit.

Ex omnibus illis, quæ modo dicta fuerunt, patet, quam deplorabile malum cancer sit, si tolli nequeat; uti etiam quam horrendi sint ejus effectus, si in corporis interioribus hærens indomabili rabie furat: in hoc uno tunc felices ægri quod depastis visceribus citius moriantur; cum per menses, imo & per annos quandoque, sensim erodantur, si in exterioribus hæreat radicatam malum. Simulque apparet, quanta cum cura scirrhus, infelix nascitur canceri rudimentum, tractari debeat; extirpandus statim, si nulla resolutionis spes affulgeat, quantumvis etiam fallaci sua indolentia videatur innocuus.

tumorem canerosum ovum gallinaceum magnitudine æquantem, qui circa papillam sinistram jam per multos annos hæserat, Medicorum quorundam consilio Emplastrum de nuculaginibus, de melitoto, & similia applicuit, hac spe, ut paulatim emolliretur tumor. Sed brevi post horum applicationem dolor & inflammatio sequebantur; unde hæc removit, & refringerantibus applicatis sedavit symptomata. Dein iterum priora adhibita fuerunt, sed simili cum effectu; ideoque postea illis abstinent, diuque postea superstes fuit. Unde in his casibus veritas Aphorismi Hippocratici, in Commentariis §. 490. n. 1. allegati, patet, quod nempe melius sit, non curare illos, quibus occulti canceri fiunt; quia curati cito pereunt, ut non curati vero longius tempus perdurant. Cujus asserti veritatem pluribus exemplis probat *Hildanus (v)*.

Non autem potest expectari canceri occulti diuturna quies, nisi corpus ægri euchymum sit, id est, sanguis ejus, omnesque humores, blandam habeant indolem, qualis in sanissimis semper adesse solet. Si enim insignis cacochymia prædominetur, per quam humores a naturali indole in majorem acrimoniam degenerant, uti in scorbuto acris, atrabile confirmata, biliosa calida temperie sit; brevi cancer occultus in ulceratum transibit, uti dictum fuit in Commentariis §. 495.

Can-

(s) A. Corn. Celsi Medic. Lib. V. c. 27. p. 318.

(r) Observ. Medic. Lib. I. c. 47. pag. 90.

(u) Observ. Chirurg. Cent. 1. Observ. 85. p. 70.

(v) Ibidem.

§. 501. **C**ancer parvus, incipiens, liber, loco apto situs, vasis magnis non adcretus, a causa externa ortus, in juvenili, sanoque corpore, solus in toto corpore, illico ferro extirpandus, vel abscondendus est.

Licet autem ex modo dictis confiteri, caneros occultos diu tolerari posse aliquando, cum tamen etiam in scirrho, uti dictum fuit in Commentariis §. 489. æternus metus peioris mali maneat, longe magis hoc in cancro verum erit. Adeoque pro axiomate practico haberi poterit, omnem cancrum extirpandum esse, si, salvo ægro, & absque recidivæ metu, fieri possit. Quamvis enim Celsus (vv) nunquam medicinam cancro profuisse scripserit, innumeræ tamen observationes docuerunt, illum tuto & felici cum eventu rescari sæpe posse. Verum, uti antea dictum fuit, obscuram & confusam canceri descriptionem dedit; & si considerentur illa, quæ in canceri cura jubet, facilis patet ratio, quare infelicitate cesserit; statim enim voluit imponi debere medicamenta adurentia; & si levatur malum, minuunturque ejus indicia, tunc curationem procedere posse ad scalpellum & unctionem dixit. Sed satis apparet, hac methodo prius irritari cancrum pessime, antequam ad ejus extirpationem procedatur. Si jam considerentur illa, quæ alii Veteres Medici de canceri ablatione habent, evidens erit ratio, quare pessimus eventus sequi debuerit. Sic apud *Æginetam (x)* legitur, quod quidam cauteriis omne vitiatum consumserent, alii totam mammam excidentes deinde adurerent: addit tamen, *Galenum* solam sectionem commendasse, qua totus cancer sine ulla radice relicta excinderetur. *Ætius (y)* canceri Chirurgiam *Leonide* tradens dicit, supra cancrum partem mammarum sanæ debere incidi, & incisam cauteriis inuri, donec crusta inducta sanguinis eruptio sistatur; mox iterum debere secari, tuncque de novo aduri, sicque alternatim secando & urendo pergendum esse, donec totus cancer absumptus sit. Tuncque post amputationem integre peractam rursus partes omnes ad rescicationem usque debere inuri: additque primas inunctiones fieri sistendi sanguinis causa; postremas vero ad omnes morbi reliquias abolendas. Scirrhus tamen sola sectione tolli posse monet: credebatur enim tunc nullum hæmorrhagiæ periculum esse, adeoque nec unctionem requiri. Quam periculosa autem fuerit crudelis hæc canceri curatio, satis patet: imo & in sequenti Capitulo habetur, quod convulsiones metuendæ essent illo etiam tempore, quo ulcus repurgatur. Ubi autem sola sectione cancer tollitur, uti hodie fieri solet, non videtur adeo periculosa cura esse, modo adint sequentes conditiones.

Parvus. Ubi enim magnus cancer est, & operatio majus discrimen habet, & ingentis vulneris, quod tunc fieri debet, difficilis cura: sæpe enim, ingenti puris copia quotidie exeunte, exhausto corpore vero marasmo contabescunt; vel a pure diutius relicto in tantæ plagæ superficie, & resorpto, cacochymia purulenta sanguinis fit, sæpe funesta.

Incipiens. Quo enim diutius duravit malum, eo peior, cæteris paribus, eventus; cum tunc aliquan-

do periculum sit, ne inferne cancer malignas radices vicinis partibus infixit.

§. 502. **E**Molliticia, emplastica, suppurantia, acris, excoriantia, desiccatoria, caustica, ei applicata convertunt in cancrum ulceratum; ergo vitanda.

Funesti toties eventus, post similibus applicationem, docuerunt satis, nunquam his sanari cancrum, sed irritari tantum. Unde omnes prudentes Medici & Chirurgi unanimi consensu prohibent similibus usum.

(vv) Lib. V. cap. 27. pag. 312. (x) Lib. IV. cap. 45. pag. 88.

(y) Tetrabib. IV. Scrm. IV. cap. 45. & 46. pag. 581.

rum ejulatibus turbantur. Quamvis enim quisque, ut puto, pretio redimere vellet, ne harum calamitatum spectator esset, jubet tamen proximi commiseratio, ut miseros derelinquendo non reddamus miseros, & conemur saltem lenire incurabile malum.

Acerrimus ichor, quotidie malignior, & uti optime dixerat Aetius (vide §. 469.), omni ferarum veneno deterior, rodit dolentissimam cancri superficiem, si diu ibi relinquatur, & defluens inde vicina omnia exedit. Unde saepius de die mundari debet locus affectus, & vicina omnia vel unguentis mollissimis, vel emplastris plumbatis, defendi debent, ne a depluente sanie erodantur. Omnium optimum est, si quater ad minimum intra 24. horas mollissimis plumaceolis, leviter tepesactis, abforbeat collectum virus; deinde tota superficies cancri exulcerati tegatur similibus plumaceolis, sed leviter unguento nutrito, sine corpore dicto in officinis, ex aceto lithargyrii & oleo simul mistis composito, obductis: sicca enim plumaceola, quamvis optime imberent exsudantem ichorem, adhærescent ulceri, & postea, his avulsis, acerrimus dolor fieret. Sic libera aeris accessus cavetur, impeditur exsiccatio, & aceti vis putredini resistit; cujus tamen acrimonia plumbo addito mitigatur. Pinguia omnia nocere observata sunt, dum imperspirabile ulcus reddunt sicque saniei liberum exitum impediunt. His plumaceolis deinde superimponitur emplastrum diapompholygos, sed foraminibus exsectis in tota ejus superficie, ut sanies libere possit exire, deinde his foraminibus lintea capta sicca applicantur, ut imbibant exsudantem ichorem. Lenissima fasciæ applicatæ circumductione totus hic apparatus retinetur; validior enim pressio loci affecti exasperaret statim omnia mala.

Cum autem & pessima putredo cancrum exulceratum comitari soleat, & huic occurrendum est, quantum fieri poterit. Acetum, sal marinus, gemmæ & efficacissime quidem omnem putredinem domant; sed ab omnibus acribus pessime irritatur cancer ulceratus. Narrat Hildanus (k), quod Chirurgus mammae cancrofæ applicuerit unguentum Egyptianum, ut foetorem emendaret, & fungosam cancri luxuriam compefceret; verum adeo inde irritabatur malum, ut brevi temporis spatio ad costas usque tota mamma eroderetur. Unde apparet, quanta hic prudentia opus sit. Omnia autem hæc adeo diluta applicanda sunt cancro ulcerato, ut sua acrimonia nocere nequeant. Acetum vicecuplo aquæ dilutum, addito salis marini pauculo, ferri poterit, multumque proderit, si singulis vicibus, dum mundatur locus, tota superficies tepido tali liquido abluatur. Spiritus salis marini, cum adeo efficaciter omni putredini resistat, summi pariter usus erit; modo tanta copia aquæ diluatur, ut oculo instillatum hoc liquidum vix dolorem faciat. Cancrum exulceratum mammae in paupercula muliere, cæteroquin sanissi-

§. 510. **E**Xstirpatio fit: 1. Corpus victu, medicamentisque refocillantibus, & causâ adversis præparando. 2. totum simul & semel cum omni radice filo trajecto, vel furcilla suffixa elevatur excindendo, vel detectum incisus integumentis, filo trajecto attollendo, & deinde prudenter separando. 3. vulnus rara, blandaque obligatione curando, vicino cruore prudenter prius evacuato.

(k) Observ. Chirurg. Cent. 3. Observ. 86. pag. 257.

(l) Ibid. Observ. 84. pag. 265.

(m) Lib. II. Method. Med. ad Glaucon. cap. 2. Chart. r. Tom. X. pag. 69.

(n) Lib. IV. cap. 26. pag. 66.

Si can-

Si cancer exulceratus in tali corporis loco hæret, ad quem manibus Chirurgi accessus datur, neque partibus vicinis adhuc accrevit, nec in aliis locis scirrhi deprehendatur, qui tolli nequeunt: nulla que suspicio sit, in internis corporis partibus latere simile malum; tollendus est quantocyus, ne diutius relictus aucta malignitate plus noceat, aut vicinas glandulas inficiat. Sequentia autem in cancri extirpatione observanda erunt.

1. Cum sæpe crudelis hæc operatio sit, & ablato cancro aliquando latum vulnus superfit, præstat prius blandissimis alimentis corpus replere, & gratis cardiacas, neque tamen admodum moventibus, erigere vires dolore, metu, vigiliis, prostratas: sic enim postea felicior consolidatio facti vulneris sequetur. Simul attendendum est, talia debere dari, quæ cancri causâ cognitæ adversa sunt: Si v.g. putridus scorbutus in corpore prædominans benignum scirrhum in cancrum exulceratum mutaverit, cerealia omnia, fructus horæ molliissimi, vel & leviter acidi, conducunt. Si atrabiliaria temperies peccaverit, mel, grammei succi, una cum prioribus convenient. Si autem signa docuerint, acidum austerum in corpore prædominari, carniun juscula, pinguis mollissima &c. dari debent: cum autem cancer ex sua natura in pessimam putredinem vergat, plerumque acefcentia sola tantum exhibentur. Verum sæpe urget mali atrocitas, neque datur tempus corrigendi cognitam humorum acrimoniam ante extirpationem, cum metus sit; ne ulceratus cancer vicina inficiat loca, vel malignas radices in profundum dimittat, sicque impossibilem extirpationem reddat: unde tunc præstat statim cancrum rescindere, & deinde idoneo victu, debitisque remediis, cognitam humorum cacochymiam emendare.

2. Funestam adeo prognosim cancri dedit Celsus (o), ut solam fere curam palliativam admiserit. Excitum enim cancrum tamen reverti & occidere dixit. Innumeris autem observationibus constat, cancrum, si totus simul & semel cum omni sua radice tollatur, tuto extirpari, & absque recidiva (p): Ubi vel minima ejus particula relinquatur, tunc malignius repullulat. De variis autem methodis, quæ ad extirpationem cancri proponuntur, dictum fuit in Commentariis §. 490. num. 2. ubi de scirrhi ablatione agebatur.

§. 511. **H**is actis (510.), diu pergendum in victu & medela cancro adhuc præsentis prodiere queant.

Cum autem medentibus nihil turpius, agris nihil calamitosius, accidere possit, quam si post crudelem operationem toleratam in aliis locis corporis simile renasceretur malum; diu adhuc pergendum erit in victu & medela, quæ causis cancri adversa cognoscuntur: præcipue si ab internis causis cancer extirpatus originem suam duxerit. Ubi enim ab externa causa, contusione v.g. in corpore sano cancer natus fuerit, post ejus ablationem vix adest recidivæ periculum. Præstat certe nimia hic attentio, quam secuta nimis oscitantia: facileque ab ægris, semel dirum hunc morbum expertis, scrupulosa etiam præscriptorum Medicorum observatio impetratur. Illa ergo omnia, quæ §. 507. n. 2. 3. 4.

3. Cum vasa sanguifera vicina cancro tumeant, & atro crasso sanguine soleant distendi (vide §. 497.), videtur optimum fore, ut, resecto cancro, sanguis ille, qui in his vasibus sæpe diu stagnavit, effluere permittatur, neque statim diu stagnavit, effluere permittatur, neque statim distatur Hæmorrhagia: justus enim metus adest, ne forte ille sanguis in cancri vicinia aliquid maligni contraxerit, ex quo deinde in aliis corporis locis simile malum recrudesceret. Dictum enim fuit §. 499. cancrum exulceratum in glandulis communicantibus, propagata labe, cancrum occultos excitare. Neque multum mali inde fiet ægris, si aliquot uncia sanguinis sic effluerint. Majoris cautelæ gratia voluit Parvus (q), premendas undique esse venas varicosas atro sanguine distentas, ut penitus evacuantur; deinde cauterio actuali utebatur, partim ut hæmorrhagiam compefceret, partim etiam ut latentes forte mali reliquias destrueret penitus. Crudelis hæc methodus sanguinem cauteriis sistendi obsolevit fere, cum mitioribus remediis hoc tuto fieri possit: & si integre resectus fuit cancer, non opus erit crudum vulnus adurere, ut ejus reliquias tollantur. Dictum tamen fuit antea in Commentariis §. 504. Ruyschium in lingua renatum denuo post extirpationem cancrum ferro substulisse, & dein cauteriis adussisse locum, felici cum eventu.

Ablato cancro vulnus crudum adest, latum satis, si major cancer cum omnibus integumentis simul & semel resectus sit: si vero enucleando ablatum fuit, minus vulnus erit, & citius curabitur, uti in scirrhi historia §. 490. num. 2. dictum fuit. Rara deligatio convenit ideo, ne nimia puris copia subducatur necessarium corpori nutrimentum, sicque marasmo pereant ægri: simulque cavendum, ne pus nimis diu relictum in tanti vulneris superficie, venulis resorptum, purulenta cacochymia sanguinem inficiat, unde iterum pessima fierent mala: cum autem multum sic de corporis substantia perditum fuerit, omnia illa observari debent, quæ in vulnere cum jactura substantiæ curatione dicta fuerunt §. 189. & sequentibus. Imprimis autem blanda deterfio loci, dum deligatur vulnus, necessaria erit, ne renascentium vasorum tenera pulpa rudiori tractatione destruat; uti pariter in vulnere curatione dictum fuit.

K 2

§. 512.

(o) Lib. V. cap. 27. pag. 118.

(p) Hildan. Observ. Chirurg. Centur. 3. Observ. 87. pag. 270.

(q) Livre VII. cap. 31. pag. 180.